

Vuurwerk bij een klein begin

De auteur **Martien Paats** is van 1993 tot 2005 voorzitter van de KCZB geweest. Nadat hij (in 1997) was afgetreden als burgemeester van Alphen aan den Rijn, heeft hij Cultuurwetenschappen gestudeerd. Zijn doctoraal scriptie bevatte een studie van koren in protestants Nederland en de Bond van Christelijke Zangverenigingen (1886) tot omstreeks de Eerste Wereldoorlog en droeg als titel 'De Muze der Muziek heeft haar intocht gedaan', een uitspraak van de eerste voorzitter van de bond.

Dit is het tweede artikel over de geschiedenis van de KCZB. Het eerste artikel verscheen in Vocaal 2010-nr 6.

In 1885 verscheen in enkele dagbladen een advertentie waarin koren werden verzocht zich te melden als men voelde voor de oprichting van een bond voor christelijke zangverenigingen. Op die advertentie reageerden twintig verenigingen. Die kregen in januari 1886 een circulaire met concept-statuten

toegestuurd. De verenigingen die wilden meedoen, werden uitgenodigd te komen op een bijeenkomst op vrijdag 19 februari 1886 's middags om twee uur in het Haagse *Diligentia*. De circulaire was ondertekend door L. Plette van wie het initiatief was uitgegaan. Hij was directeur (= dirigent) van

Excelsior. De circulaire was mede-ondertekend door vijf bestuursleden van hetzelfde koor, van wie J.H. Hansen, E.L. van Ruytenberg en J.R. Snoeck Henkemans (die later kamerlid werd) een belangrijke rol in de KCZB zouden spelen.

Lodewijk Plette was hoofdonderwijzer in Winterswijk en Den Haag. Hij was 1881 tot 1890 dirigent van wat nu de Koninklijke Zangvereniging Excelsior is. In die tijd was hij initiatiefnemer voor de oprichting van de KCZB.

Vijftien koren meldden zich, een enkele daarvan verscheen toch niet. Er werd hard gewerkt. Toen vlak bij *Diligentia* het vuurwerk ter gelegenheid van de verjaardag van koning Willem II werd afgestoken, waren de statuten gereed en een werkplan was vastgesteld, de KCZB kon van start. Het doel van de KCZB was om door samenwerking de belangen van de verenigingen te bevorderen en mee te werken tot beoefening van de zang in het algemeen en van het godsdienstig lied, als uiting en als middel tot verhoging van het christelijk leven, in het bijzonder.

Het bestuur: Haagse heren

Het voorlopig bestuur bestond uit mr. H. graaf Van Hogendorp, J.H. Hansen, L. Plette, E.L. van Ruytenberg en F. Rumscheidt, een Haags vijftal. Ruim veertig jaar was het hele dagelijks bestuur woonachtig in de hofstad. De later benoemde leden van het bestuur woonden in de beginfase van de KCZB slechts enkele vergaderingen per jaar bij; de voersmogelijkheden waren immers beperkt. Bij *De Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst* wisselde het hoofdbestuur van plaats.

Het voorlopig bestuur ging van start. Die start was minder spectaculair dan het vuurwerk na afloop van de oprichtingsvergadering. Zeven koren gaven zich op als lid, twee daarvan vielen al snel af, omdat ze werden opgeheven. Opnieuw werden advertenties geplaatst en circulaire verzonden. Zonder resultaat. Het struikelblok was de hoogte van de contributie: minimaal f 15 per jaar.

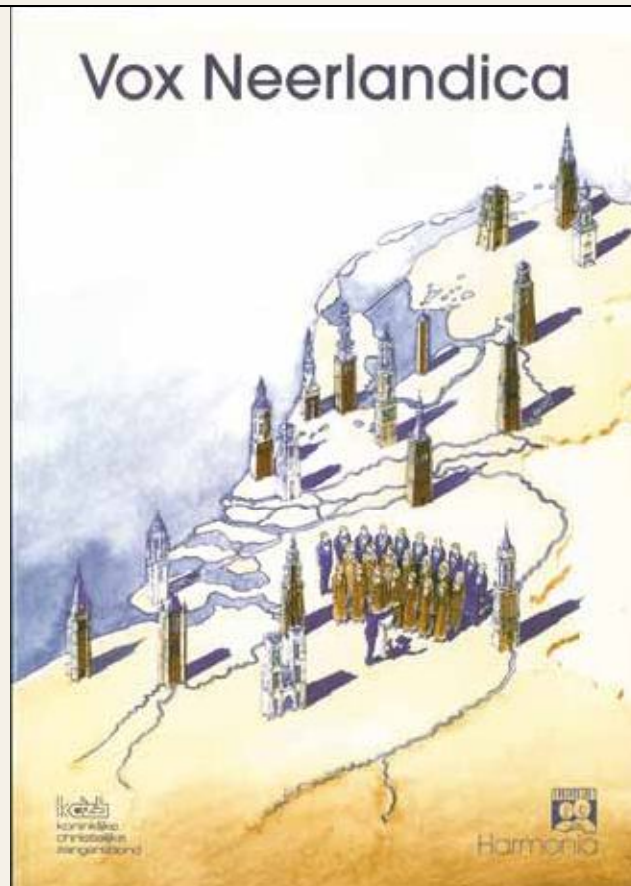
Een fors bedrag. In 1893 varieerde de jaarlijkse contributie per koorlid tussen de f 0,50 en de f 5,20. Toen telde het grootste koor (en dat was *Excelsior*) negentig leden en het kleinste twaalf. De bestuursleden van de jonge bond hadden allen een relatie met het grootste koor, dat het meeste geld ontving van begunstigers en een hoge contributie vroeg. Men had zich verkeken op de draagkracht van de verenigingen en van de leden ervan. Toen de contributie werd verlaagd naar f 6 steeg het aantal leden van de bond.

Muziekvoorziening pijler KCZB

Het belangrijkste instrument om het doel te bereiken was de muziekvoorziening. De radio bestond nog niet en grammofoonplaten werden pas vanaf 1892 op de markt gebracht. Zo kon men dus niet met nieuw repertoire in aanraking komen. Wel waren er liedbundels, zoals die van dr. J.P. Heije en ds. C.S. Adema van Scheltema, die vijftig liedbundels heeft uitgegeven. Ondanks de vele bundels en bladen hadden de koren financieel en inhoudelijk grote behoefte aan muziek. Al direct na de oprichting kon er iets voor de weinige leden worden gedaan. Vier niet omvangrijke nummers (met Nederlandse tekst) werden bij de drukkerij van de weesinrichting Neerbosch gedrukt: een koor uit de 'Jozua' van Händel, een koor uit de 'Elias' van Mendelssohn, een koraal van Bach en een psalm van Pergolesi. Bij de vele latere uitgaven stond een muzikaal adviseur garant voor de kwaliteit. In de beginjaren was dat W.F.G. Nicolaï, directeur van de Kon. Muziekschool in Den Haag, een autoriteit in de Nederlandse muziekwereld. Later vervulden andere autoriteiten als Johan Wagenaar en J.A. de Zwaan die functie. Nu wordt de rol van beoordelaar vervuld door een muziekcommissie waarvan Joop Schets voorzitter is. Hij is de opvolger van Jan Pasveer die lange tijd de voorzitter was. Zij hebben vele ingezonden composities terzijde moeten leggen en aan andere hebben ze verbeteringen aangebracht. In de eerste decennia van het bestaan van de bond bestonden bij veel koren de programma's hoofdzakelijk (en soms uitsluitend) uit muziek van de KCZB. Iedere maand werd met het blad van de KCZB een muziekbijlage meegezonden, in bepaalde perioden voorzien van aanwijzingen voor de uitvoering ervan. In totaal heeft de KCZB ± 1500 werken uitgegeven. De nauwe relatie tussen lidmaatschap en muziekvoorziening blijkt uit het feit, dat het bestuur in 1890 besloot geen mannenkoren meer als lid toe te laten, omdat het te duur werd voor een beperkt aantal koren muziek uit te geven. In 1927 konden mannenkoren weer lid worden. Een belangrijke uitgave van de uitgeverij van de KCZB is *Vox Neerlandica, vijf eeuwen gemengd koor a capella*, dat samen met Harmonia werd uitgegeven. Doordat veel componisten muziek in eigen beheer uitgeven is ten opzichte van de uitgeverij de betekenis van de bibliotheek en de muziekhandel relatief belangrijker geworden.

Opbloei oratoriumverenigingen

Een aantal koren ontwikkelde zich zo, dat men grotere werken wilde zingen. Dat blijkt uit een (aanvaard) voorstel van *Kerkgezang* uit Utrecht op de vierde jaarvergadering 'tot het aanleggen van een bibliotheek van eenigszins omvangrijke toonwerken, ten dienste van

Een belangrijke uitgave van de KCZB was *Vox Neerlandica* (1995). Veel koren bezitten deze bundel met koormuziek van Nederlandse bodem.

onze meer ontwikkelde koren'. Het duurde nog wel even voor het zover was. In 1911 moest er geconstateerd worden, dat grote verenigingen niet tot de KCZB waren toegetreden en andere dreigden te vertrekken. Er was te weinig muziek voor hen. Het vertrek van het Haagse *Excelsior* – oprichter en leverancier van vele bestuursleden – was een pijnlijke ervaring. Overleg in 1931 leidde tot toetreding van een aantal oratoriumverenigingen. Er was toen met 19 leden voldoende draagvlak voor de uitbouw van een goede bibliotheek. Die bibliotheek – veilig in de kluisen van een voormalig bankgebouw – omvat nu 1700 werken (voor een deel met orkestpartituren). Deze uitbreiding is voor een deel te danken aan het feit dat de *Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst* en de *NBKZO* hun bibliotheek aan de KCZB hebben overgedragen. De aanwezigheid van een goed geoutilleerd bureau is de achtergrond van deze overdracht.

De derde tak van de muziekvoorziening is de handel. Die is vooral de laatste vijftien jaar enorm uitgebreid. Het bedrag dat voor gratis muziek in de contributie is inbegrepen, kan ook voor aankoop bij derden (via de KCZB) worden besteed. Mede met het oog op de jeugd- en gospelkoren heeft de KCZB een nauw contact met de *European Choral Club*.

De groei van vijf naar op dit moment ruim 1700 koren is het bewijs ervan dat het doel van de oprichters van de KCZB – zorgen dat koren over goede muziek konden beschikken – volledig is bereikt.